

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVILJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ŠT. 25.

V LJUBLJANI, 19. DECEMBRA 1936.

KNJIGA 20

R. REIMESCH

ZIMA V GORAH

BITJA, KI JIM NE MOREMO DO ŽIVEGA

Največje uspehe na svetu imajo, čeprav se nam bo videlo to čudno, nedvomno žuželke. Tri četrtine vseh živalskih vrst na svetu zavzema ta razred bitij, to je okrog 750.000 vrst. Kamor koli pridemo, povsod jih najdemo. Ledniška bolha vztraja celo v večnem ledu. V vročih vrelih v rekah, močvirjih, lužah, v zemlji, v jamah in celo v petroleju nahajamo žuželke. Tudi po absolutni množini jih ne prekaša nobena druga skupina živali. Pomislimo samo na oblake kobilic, na gosenice, ki nam žrejo gozdove, na milijone in milijonske vojske mravelj. Nobena stvar ni dovolj trda, da bi se mogla upirati njihovim čeljustim: sveže rastline, suh les, živalski ostanki, trupla, roževina, lasje, volna, vosek, kitin, kovina — vse jim je lahko v hrano.

Od kod prihajajo prav za prav žuželke?

Znanost je ugotovila, da so se razvile iz prednikov, ki so bili črvi in sorodniki naših deževnikov. Pred temi pa imajo velike prednosti. Njih vnanji plašč je namreč pravi oklop iz kitina. Sicer imajo tudi mnoge druge živali oklope, toda žuželke in njihovi sorodniki pajki in raki imajo oklope posebne vrste: gibljive in razčlenjene kakor viteške oprave srednjega veka. To členkovito ogrodje je velik plus pred opravo, ki jo nosijo črvi, predniki žuželk. Mišice zadevajo pri črvih ob mehko vnanjost, pri žužalkah pa ob trdo in vsakomur bo jasno, da zmore mišica s trdno oporo več nego s popustljivo. Tako dosežejo žuželke s svojimi trdnimi vzvodnimi udi in zmogljivejšimi mišicami vse uspešnejše gibanje. K temu je treba prišteti, da so najvažnejši gibi osredotočeni na določen del telesa, namreč na prsni del. Tam dobimo noge in krila in mišice so prevzele določene naloge. Drug del s posebno krepkimi mišicami je glava. Tam je orodje za grizenje, ki je često iz izredno trdega kitina. Mnoge žuželke morejo z njimi žvečiti in mnoge med njimi so sposobne uničevati celo svinec. S to sposobnostjo za žvečenje so zvezane druge prednosti. Hrana se drobi že v naprej, žival jo hitreje prebavi in dobiva od nje zato več energije.

Poleg prednosti pa moramo naštet

tudi nedostatke. Često čujemo, kako strašno bi bilo, če bi imel kakšen hrošč velikost krave. V resnici bi ne bilo to nikoli mogoče, baš oklop to onemogoča, ker bi postal potem tako težak, da bi ga žival ne mogla nositi. In s tem je velikosti žuželk že v naprej postavljena neka meja. Prednost kitinove obleke si morajo žuželke odkupiti s svojo majhnostjo.

Tudi razmnožitev pri žužalkah ni videti posebno rentabilna. Dočim zrase iz drobnega jajčeca sesalca veliko telo, ki živi mnogo let, nastane iz žuželkinega jajca majhno, kratkotrajno bitje. Druga nevretenčasta bitja, kakor sladkovodni trdoživ in mnogi črvi, sicer tudi ne postanejo velika, se pa lahko razmnožujejo nesporno, to se pravi brstijo in svoje stanično tvorivo izkoristijo. Tega žuželka ne more. A namestu tega se levi in spreminja. Vsaka izmed teh levitev je neka vrsta preporoda in sprememba n. pr. od gosenice tja do metulja pomeni nazadnje novo rojstvo organizma. To pomeni, da je metulj, ki se izlepi iz bube, nova žival z neizrabljenimi organi.

Toda tudi ta novo nastali organizem ima le kratko življenje. Največji del njegovega življenja je že minul. Ličinka je prebila več let v zemlji in ko postane hrošč, živi samo še nekoliko lepih dni. Enodnevnica je prebila dve leti v vodi kot ličinka, preden se dvigne kot krilata žuželka v zrak, da opravi svoj poročni polet, ki je zavoljo svoje kratkosti prešel v pregovor. Kajti življenje dovršenih žuželk je skoraj vedno samo kratka poroka. Ko so poskrbele za potomce, poginejo.

Med vsemi nižjimi živalmi razpolagajo žuželke s posebno lastnostjo, ki jih odlikuje. To je sposobnost do letanja. Letanje je izum žuželk, kajti druge živali, ki imajo isto sposobnost, kakor ptice, so si jo pridobile pozneje. Za male krilne površine, ki so jim na razpolago, potrebujejo žuželke ogromne energije. Navadna muha udari n. pr. 330krat s krili v sekundi, in kakšna energija je potrebna za to! Poraba energije je pri poletu žuželke ogromna. Leteča čebela porabi 18.6 kalorije za kilogram in kilometer, človeško letalo komaj 1.76 kalorije.

Kako je mogoča takšna zmogljivost?

Tako, da so žuželke ob začetku svojega življenja štedljive, da se »mastijo«, da porabijo malo sile. Njih edina naloga je ta, da žrejo. Ko se pa prelevijo v dovršene živali, razsipavajo velikopotezno in porabijo v najkrajšem času vse svoje imetje. »Žuželka štedi pare, da potem lahko razmetava zlatnike«, je dejal neki učenjak popolnoma pravilno. Vse rezerve sil porabijo do kraja, posebno tiste vrste, ki se kot dovršene živali ne hranijo n. pr. enodnevnic in molji. Samec molja porabi v svojem kratkem življenju povprečno 57 odst. svoje telesne mase, tako da si na koncu ne uniči samo toľše in rezervnih substanc, temveč celo dela mišičja.

Energija pa se sprošča, kakor znano, samo s pojavom zgorevanja, in kadar nekaj zgoreva (pri čemer si te stvari

nikakor ne moremo predstavljati s plameni), pomeni to, da se porablja kisik. Ker je žuželka sposobna tako silnega razvoja energije, mora biti torej dobro preskrbljena s kisikom. In res je še v posebni meri zmožna izkoriščati ozračni kisik, kajti vse njeno telo je prepreženo s sistemom najtanjših cevč, po katerih prihaja zrak naravnost do mesta porabe. Telo žuželke se tedaj tako rekoč trajno ventilira, ogljikov dvokis odhaja iz njega, kisik prihaja vanj.

Tako spoznamo jasno, kaj je omogočilo prevlado žuželk na svetu. A to prevladovanje gre na račun življenjskega trajanja, življenje žuželke ne gospodari štedljivo kakor pri vretenčarjih, temveč razsipava. Veliko zmogljivost plačujejo žuželke s kratkim življenjem.

Po razpravi dr. H. Graupnerja — kj

MUTA — MARBEG — MARIBOR

A. DEBELJAR

N A D A L J E V A N J E

Poslovimo se od Mürice in Müre, ki je pred stoletji tekla zgolj po slovenskem ozemlju (glej Kosov zemljevid v »Naših obmejnih problemih« str. 7, kjer čitaj etnične meje!) in naš mastodont prične goltati kilometre kakor Napoličan makarone. »Prašnikar je razmeroma varno prevozilo, vendar tudi on mora imeti na pameti iver, ki jo je izrekel turški pesnik Amir Arif: Človeku je stroga dolžnost ogibati se nevarnosti. Našo ljudsko modrost je pa ovekovečil v eni izmed zadnjih svojih knjig dr. Ivo Šorli: Kdor se umakne, se ne spotakne. — Pri vsem tem je n. pr. v poslednjih 14 letih »glavopobil« spravil tja kjer ni muh 380.000 ljudi. Vsak dan odpade 10 mrtvih in 2265 ranjenih pod avto v USA. Zato je Bat'ovo podjetje žrtvovalo letos v juliju 700.000 kač za prometno varnost: na svoje stroške je priskrbelo avtoklubom svariľne deske in table za točno orientacijo... Tu pa tam se človek tako na naglem preseli iz Biti v Nebiti, kakor je hitro nekd paglavec ondan z eno potezo pretvoril Paketno pošto v Raketno pošto. Potem ti napišejo hvalospev in napis na nagrobnik:

In tudi če ni svidenja po smrti,

če vse je noč in molk,

je vendar — mir.

Naš vozitelj je videti spreten. Ne trobi preveč. Nemara mu je znano italijansko geslo: Un autista ohe sa guida-re non suona. Očividno se podzavestno ravno po izreku: Kar kdo dela, naj dela previdno in pazi na konec; quiddid agis, prudenter agas et respice finem! Tako torej ne uganja preveč trušč. Po nekih državah hudo gledajo na to, da ni ropota. V Helsinkih, glavnem mestu Finske, je že 5 let po 24 ur na dan prepovedano rabiti avtomobilske signale: število nezgod je znatno padlo. V Angliji skušajo ustvariti »tihe pasove«, v Londonu n. pr. morajo troblje (hupe) držati jezik za zobmi od poli polnoči do 7ih zjutraj. Zato pa bolj uporabljajo svetlobna opozorila. Po italijanskih velikih centrih so napovedali boj hrupu pred par leti in po stenah nalepili gori navedeni stavek: »Dober voznik ne trobi«. Potem so ukazali popoln mir in postavili globe za prestopke. Posledica: januarja 1934 je bilo v Rimu 172 nezgod, januarja 1935 le 74. Da so v Ameriki zagrozili z ječo za trušč, ste čitali sredi julija v naših dnevnikih.

Pokrajina beži mimo nas. Ustavimo se pri Sv. Trojici, znani božji poti, kjer frančiškani odvezujejo grehe vernikom. Poseben pečat dajejo trije stolpi tej pokrajini, koder je kontroloroval Kraig-

herjev »škrobar«. Tu mu je bil pred vojno gost Ivan Cankar, ko ga je policija iskala, da bi ga zaprla zaradi političnega govora. Malo v stran pa je Zavrh, kjer so se Majstru porajali motivi za »Kitico mojih«. Krajevni naziv Sv. Trojica je pri nas precej priljubljen, najmanj osemkrat ga najdeš. Ime je sugestivno. V mojem rojstnem kraju je vojaščina med vojno vzela v svoje namene zvon, ki je nosil brihten napis: »Sveta Trojica, za nas Boga prosi!« Trije, to pomeni moč! Ko so Turčina vprašali: »Ali se bojiš svete Trojice?« se je odrezal: »Bojim se tudi dvojice, pa čeprav ni sveta...« V tem hramu božjem nas je mentor opozoril zlasti na umotvor furlanskega slikarja Paola, če sem prav slišal.

Neka gostilna pod trostolpnico, ki stoji na gričku, nosi napis Savernigg. Kdo naj razlušči iz njega nekdanjega zavrtnika, naseljenega za vrtno? Njegov imenjak, dr. Fran Zavrtnik, profesor univerze v Zagrebu, mi je prišel na misel, saj se je na Vidov dan 1936 oglašal z lepim člankom v »Naši misli«.

Pribrzeli smo v enega izmed 12 Svetih Jurijev, ki so po svoji obliki tako daleč od grškega poljedelca (georges) kakor ruski Igor. Spotoma sem ujel napis Vrabl in Wergles. Ta »brglez« te domisli usodne zamenjave glasov b in v, po kateri je delavec na Tolminskem dobil pri županu v poselski knjižnici izjavo, da je na duši in telesu popolnoma razbit (razvit).

Pustivši za hrbtom Ritiše smo se izkrcali v Sv. Jakobu. Izvesek na trgovini F. Šnuderl te domisli literarnega imena, ki ga je neki študent, opozorjen pri matematiki na permutacije, popačil v Šnuderl: zaradi te objesti sem ga za ušesa potegnil.

V cerkvi, nekdanj admontski podružnici, vidiš vzdan rimski relief z obrušnim besedilom. Na nekkih kamnih naletiš napis: Hier ruhet... Ta sakramentalni obrazec je uporabil dolenski pavliha, ki je načočkal na obcestnik: »Tukaj počiva Janez Duša, kadar v malin nese«. Mi pa počivamo na vrtu gostilne, kjer nam streže gospodar z izvrstnim tramincem in mesnino, pobrano iz zabele (zaseke). Príimek razodeva, da g. Dominik Peklar izvira po prednikih iz Pekla: Slovenija ima 13 naselij Pekel in 2 Peklo, Vice in Nebesa pa le po enkrat. A naj si bo gostilničar iz ominoz-

P. Rebstock: ZIMA JE PRIŠLA

nega kraja, žeje pri njem ne trpimo. Jeziki se razmočijo in ob krožici nekateri zakrožijo:

Le pijmo šentjanževca,
de b'lo ti prav srečno
življenje vsakemu
zda in na večno...

Namesto šentjanževca pijejo nekateri švédravca. Le naš abstinenc kolo-bari po selu, da bi našel dom obvetnika drja Reimana. Pri tem pa je izgubil specialko. »Karta fuč!« jo primaha poparjen nazaj. Neugnani vodja ubo-ge novo napitnico. Pomagam tudi jaz, a tako zanič, da me je za moje grlo do korena sram. Ko bi me slišala tista lepa vdova, ki sem jo nedavno spoznal, bi ji v duhu sugeriral po latinsko: »I, vidua, me canacem audiri!« Če ne bi zaleglo, bi jo po laško napodil: »Ai, vada via!« V zalogi bi imel še nemški ukaz, enako na prej in nazaj veljaven kakor prejšnja dva: »Geh weg!« ali pa naš »Idi!« Nazadnje bi jo lahko še zarotil z vzklikom iz Ristič-Kangrgovega Rečnika: »Ididi«.

Že zopet sedimo na »bosem avtu«, prijetno je vsem kakor v malih nebesih, na levi ostaja Peklo, zadej Vilkom in Gasteraj, še bol odzad slovenjegoriški

»vrhovi« (zidanice), o katerih je Danjko pel:

Jaz pa imam vrha dva,
polna vina sladkega...

Ob 18ih smo že v Mariboru. Kje pa je slavalok za naš sprejem? Ljubljana je pozornejša, saj si ob letošnjem velesjemu čital v žarečih črkah na gradu v esperantu: BONVENONI (dobro došli).

Hitro si omislimo vozovnice za povratek, spotoma bogosprimem restavrtorja Tratnika, kislika mariborskega župana (ne zamenjajte umetnika z bivšim restavraterjem Tratnikom). V roke nam sega naš kolovodja Frenk, podjeten in zajeten, živosrebrn, nezamerljiv, spreten kakor baron Trenk. A že nas lukamatija poteza proti Teznu, koder nastopajo razni »campidoctores« po svoji »cannabi«. Na levi, onkraj Drave slutim Métavo, ki jo je P. Golla zaradi njene blagoggasnosti, slične Cankarjevi Betajnovi, izbral za pozorišče svoji drami »Bratomor«. Na desni te pozdravlja Vinšek, nato Sv. Lenart, zavetnik lenuhov (lenart ga jaše), kmalu pride Fram in Morje (Fridtjof Nansen še manjka), zatem bolj od rok Ritoznoj, ki mi ga je

po prevratu etimološko tolmačil celjski župan dr. G. Zvenj veliko bolj domače kakor n. pr. Golavabuka pri Sl. Gradu: ta je za moje uho kakor argentinski Čabakuko. Spotoma nam to ali ono ime prikljče na um kakega prosvetnega delavca, n. pr. Slomška, ki je prišel s pašnika do' mašnika. Vlak živahno in gibko drdra, nehote se spomnim Vergilovega verza: Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum, ali prosto po naše: V krepkem klopotu prek polj peketajo kobile s kopiti,

Medtem pa naš dr. Z. na hodniku izpreobrača mladega hrvaškega sopotnika od gorečega mačkovstva proti širokemu jugoslovanstvu. A dečko ne da sebe. Drži se jezno, kakor bi mu kdo skozi čreva robidnico vlekel... Še nekoliko časa, pa se je stemnilo. Postaj že več ne razločiš. Velike in majhne, a tako neznatnih ni, kakor je bila pred vojno ena na Tirolskem (Villa Lagherina?), kjer je bil za čuvaja ponoči slamnat mož v svetilko v roki. Ta robot je opravił toliko kolikor živ človek.

Doma sem. V 4 dneh smo bežno pregledali znaten pas slovenskega ozemlja, po katerem je že močno prodiral tuji živelj od severo zapada. Za našo stvar ne bo odveč, ako se večkrat spustimo tja gori in spoznavamo kraje, doslej precej pozabljene. Saj ima še Auto-karta slovenskega ozemlja, ki jo je Slov. Matica založila l. 1929, nad Sp. Dravogradom naziv Kimperg, medtem ko slovenski človek imenuje to nas: Ojstrica.

e

V SVICI ISČEJO PETROLEJ

Preteklo poletje so postavili 60 m visok stolp med krajema Cuarny in Komy pri Yverdonu za vrtanje. Naprava je požrla pol milijona frankov. Kako globoko pojdejo? Kakor bo treba. V Pensilvaniji so njega dni naleteli na nafto že v globini 13 metrov, najgloblji rov — blizu 4.000 m — pa premore Mehika. Eden največjih geologov, Nizozemec van Waterschat van der Gracht, je preverjen, da je v švicarski Juri obilo petroleja. Nekaterim občanom se zdijo dosedanjí izdatki preveliki, blazni. Enako se je govorilo, ko je l. 1859 Francis Drake izvrtal prvi rov v Ameriki in na svetu ter povzročil znamenito »petrolejsko mrzlico«, kakršna je prevzela podjetnike v II. polovici XIX. stoletja. Cela mesta so v nekaj tednih nastala okoli močnejših vrečev.

L. RICHTER (risba)

OB ZORI SODOBNE MEDICINE

N A D A L J E V A N J E

Zora nove terapije je vzniknila šele ob pričetku dvajsetega stoletja, ko se je umaknila nesrečna doba tuberkolina (z nameri kot: jetika je neozdravljiva!) dobi konsekventnega se-rumskega zdravljenja, ki so mu položili temelje Pasteur, Roux in Ehrlich. Protistrupi so ozdravili davico in tetanus. Ti uspehi cepljenja so narekovali A. Wrightu ponosno izjavo: zdravnik bodočnosti bo imunizator, kajti obva-roval bo človeka pred sleherno nalez-ljivo boleznijo. Toda upi so se uresni-čili le pri nekaterih boleznih. Mikroor-ganizmi, ki skrivajo svoje nevarne pro-izvode v notranjosti stanice (na pr. ba-cili legarja), so se upirali protistru-pom. Vnovič se je širilo v medicini raz-očaranje in z njim mrzlično iskanje sredstev, ki bi nalik kininu pri malariji uničila povzročitelje infekcijskih bo-lezni v kali.

Proučevanju Ehrlicha se moramo za-hvaliti za novo razdobje kemične te-rapije. Njegov salvarsan je bil prvo kemično sredstvo, ki je uničevalo spi-rohete sifilide in povzročitelje nekate-rih drugih nalezljivih bolezni. Spojine živega srebra in arzena pa tudi spojine s sestavo kinina so šle nalezljivim bo-leznim do korenin. Sestavljalcem teh zdravil je bilo vodilo, da koristijo zgolj one snovi, ki uničujejo le bolezni po-vzročujoče zajedalce (parazite). Kajti le prerado se dogaja, da uničujejo ta-ke »parazitotropne« snovi tudi zdrave dele organizma, s čimer postanejo »or-ganotropne«. Slednje tvarine pa ni ka-zno prištevati med zdravila. Čeprav so-dobna medicina še ne more ozdraviti sleherno infekcijsko bolezen, ji gre vendarle priznanje, da je s proučitvijo bolezenskih kali v zvezi s profilaktič-nim cepljenjem zavrla kužne bolezni in epidemije.

Stari nauk o zdravilih se je omeje-val na spoznavo in preizkušnjo rastlin-skih odcedkov in nekaterih učinkovi-tejših kemijskih snovi. Šele z uvedbo živalskega poskusa se je pričelo daniti na tem poprišču. Uspehi preteklega polstoletja so skoraj nepopisni. V tes-ni zvezi s kemijsko industrijo je nasta-lo nebroj zdravilnih aparatov, izmed katerih naj omenimo le najznačilnejše. Iz prirodnega opija dobljenemu uspa-

valnemu sredstvu morfiju so se pridru-žili zanesljiveje delujoči in manj škod-ljivi: klorhidral, sultonol, uretan in ve-ronal. K anestetičnim sredstvom (po-vzročiteljem popolne neobčutljivosti) etru in kloroformu se je pridružil del-no neobčutljivost povzročujoči kokain (dobljen iz rastline erythroxylon coca, ki raste v Juž. Ameriki in na Javi), temu pa so sledili svojsko učinkujoči eukain, stovain in novokain Poleg vro-čino znižujočih sredstev (antipiretikov: aspirin, antifebrin itd.), organskih an-tiseptičnih sredstev (jodoform, forma-lin, salicilna kislina, karbolna kislina, krezol — lizol, timol, kvajakol in men-tol) in sredstev, ki ženejo na tnočo (teo-bromin in teofilin) je biokemija na-tančno raziskala skupino digitalis ter dala s strofantinom in nekaterimi dru-gačnimi digitalin - digitoksini izredno učinkovite snovi za povečanje sile srca in krvnega obtoka.

Pri pregledu farmakologije (nauka o zdravilih) ne smemo prezreti še zani-mivega odkritja, da zviša sok iz stran-skih obisti krvni pritisk, odkritje, ki nam ni dalo le novo organsko spojino adrenalin (s to snovjo, ki jo dobimo danes že v laboratoriju, moremo zdra-vilno vplivati na cevno mišičevje) tem-več nas je tudi opozorilo na skrivnost-no snovanje živega telesa, na »notra-njo sekrecijo«. S tem odkritjem smo prišli do spoznanja, da urejujejo rast in predelujejo hranilne snovi h o r m o n i. Ko so bili v preteklem desetletju hormone dodobra preizkusili na živa-lih, so jih nato s pridom uvedli v me-dicino. Še pred dvajsetimi leti ni nihče domneval, da more iz stranskih obisti dobljena snov zaustaviti početo nadu-ho, da more sok iz možganskega pri-rastka zavreti preobilo izločevanje se-ča in ojačiti porodne krče; nihče ne bi tedaj verjel, da bo mogoče umetno na-praviti jodovo spojino ščitne žleze in jo uporabiti za zdravljenje, da bo al-koholni izvleček iz trebušne žleze sli-navke zdravil nezvest in sladkorno bo-lezen, da bo slabokrvnost odpravljena z jetri. Najnovejše raziskave na tem poprišču so usmerjene na spolne hor-mone. Zdi se, da ne bo dolgo trajalo, ko bo medicina vračala starcem mla-dostno silo ter jo podarjala mladim ki-lavcem.

H koncu našega razpravljanja se moramo vprašati: kje tiči vzrok za uspehe zadnjih desetletij? Odgovor je presenetljivo enostaven: v skupnem delu zdravnikov, prirodoslovcev in kemikov. Kajti navzlic razvejenosti sodobnega zdravilstva, ki ga vodi peščica genialnih zdravnikov in spremlja množica »rokodelcev«, je uspeh odvisen le od čim globljega stremljenja k zajemljivejšem, obsežnejšem, prodornejšem — k celoti.

(Po dr. F. v. Müllerju-M. A.)

AFRIŠKE ZVERI PRED OBJEKTIVOM

Angleška vlada je nedavno porabila 3000 sterlingov za graditev ceste, ki se bo vzpenjala vse do žrela znamenitega ognjenika Ngorongora. Tam so napravljena zavetišča. To so široki stekleni hodniki, odkoder bo mogel poslej »raziskovalec l. 1936« opazovati poskakovanje neizmernih čred, ki jih privabijo deteljišča, razprostrta okrog ognjeniškega bljuvalnika. Za temi čredami prihajajo običajni mesožerci. V tem kraterju, kakor cenijo, živi okoli 14.000 živali. Loviti jih izletniki ne smejo, zato niso kdovekaj plahe in se dajo brez težave fotografirati. Nevarnejše pa je menda dobiti slike tamkajšnjih domačinov.

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL HÖRRETRANDERS © PONATIS NI DOVOLJEN

KARDINALOVA NAROČILA

»Da, takoj! To se pravi, kakor hitro boste imeli moja naročila. Pri odhodu iz hiše boste dobili dva moža, ki vas bosta spremljala. Najprvo odidem jaz, pol ure pozneje pa odpotujete vi.«

»Da, Eminenca. Kar se tiče naloge, ki jo moram izvršiti, vas prosim, da svoja naročila kolikor mogoče natančno določite, da ne bo z moje strani kake pomote. Zelo mi je na tem, da

ostanem tudi v bodoče zaupnica vaše Eminence.«

Sledil je kratek odmor in Athos je poklical svoja tovariša, da moreta z njim poslušati. Porthos in Aramis sta zapustila kocke, privlekla vsak svoj stol ter pričela prisluškovati.

»Potovali boste v London,« je rekel kardinal, »in takoj ko pridete tja, boste obiskali Buckingham.«

STARA OMIKA V INDOKINI

Kakor v Rimu in v Atenah vzdržuje Francija na skrajnem vzhodu šolo, ki se bavi zlasti z arheološkimi raziskavami. Ta je zasledila n. pr. najstare napise v arhaičnem skriptu na ozemlju bivšega kraljestva Šampa (Champa), ki je bilo na mestu današnjega Anamskega cesarstva na vzhodnem delu indokinskega polotoka.

Hmerska civilizacija je bila doslej pustila najlepše sledove v Anamu. Na zadnji pariški razstavi si lahko videl vzorce stavbarske umetnosti iz Angkora. Manj je bila

znana šamska prosveta (Cham). Starinoslavci so jo delili na dve doti; prvo so šteli do zdaj za višek znanja; druga pa jim je pomenila propadanje (11. do 15. stol. naše ere). Ta sodba pa se je nedavno podrla na tale način.

Ob koncu novembra 1933 je anamski kmet trčil z lemežem ob kamen, ki je komaj vidno štrlel iz zemlje. Kako pa je osupnil in se zgrozil, ko je opazil, da je to slo-nov rillec!

Ta najdba je prišla na svetlo severno od nekdanje kraljevske prestolnice, na-

ZELO UDOBNO

»Ali smem opozoriti vašo Eminenco,« je rekla Mylady, »da nima vojvoda po tatvini demantov, ki jo pripisuje meni, absolutno nobenega zaupanja več vame.«

»Topot ne gre za to, da si pridobite njegovo zaupanje, predstavili se mu boste naravnost kot mešetarica.«

»Točno se bom ravnala po odredbah vaše Eminence.«

»Vi boste torej obiskali Buckingha-

ma ter mu boste povedali, da sem popolnoma poučen o vseh njegovih pripravih, kar me pa ne vznemirja posebnost, ker sem trdno odločen pahniti kraljico brezobzirno v nesrečo, kakor hitro bo le ganil z mezinem. Mimogrede lahko omenite, da je Njegova Milost v naglici pozabila zelo važno pismo na otoku Ree — kajti vojvoda je ali udarjen — ali pa brezumno zaljubljen, kar je še najverjetnejše.«

svane v napisih Vižaja (Vijaja). Zidovje okoli nje meri 5 km, torej je bila znatna aglomeracija. Sredi nje stoji griček s stolpom, imenovanim v starih tekstih »Deviški stolp«. Evropejci mu pravijo Bakreni stolp, da ga ločijo od sosednih ruševin: Zlati stolp, Srebrni stolp, Slonokosteni stolp.

Praznoveren kakor njegovi rojaki je kmet hitel k mandarinom, ki po njegovem edini znajo potolažiti duhove zastran takega svetoskrupstva. Brž ko je to zvedel, je rezident obvestil o dogodku francosko šolo. Ta je šla odkopavati in odkrila leva slonove glave (งาช้าง) iz II. šamske dobe (11 do 15 st.). V bližini se dviga neznan griček Thap Mam, ki ga omenja novejša domača zgodovina. V meščanski vojni med

cesarjem Ngujem Anhom in samozvanci so se na njem vršili hudi boji, dokler ni l. 1885 Francija z oboroženo silo naredila miru.

1. marca 1934 so pričeli grebati po tem hribu. Vrhna plast je hranila obilo svinčenk in topovskih krogel. Globlje pa so izkopali razne kipe, večasih dokaj obsežne in večinoma sijajno ohranjene. Kiparji so morali dobro ovladati tehniko svoje stroke. Indski in kitajski vpliv sta srečno spojena in uravnovešena. Udoru stavb so bila kriva premehka ilnata tla. Gotovo bodo zasledili še mnogo predmetov v Thap-Mamu, a že dosedanje izkopenine so dragocen donesek za dobo, za katero ni bilo dosihdob nikakih dokumentov. C.

KRAVJA KUPČIJA

»Ko bo slišal, da more vojna uničiti čast izvoljenke njegovega srca, morda celo njeno svobodo, se bo pač dvakrat premislil. Vsaj tako menim.«

»Kaj pa če ostane pri svojem sklepu?«

»Če bi kljub temu ostal pri svojem sklepu,« je ponovil kardinal, »no, potem upam, da bo v tem primeru prišlo do enega onih dogodkov, ki na mah spremene obličje držav — v vseh

časih in v vseh deželah z različnimi verami se dobe ljudje, ki jim je najbolj vroča želja postati mučeniki svoje vere. Pravkar sem se domislil, da so puritanci silno razjarjeni nad Buckinghamom in da ga imajo za pravega Antikrista.«

»In kaj potem?«

BAROČNA ZNANOST

Lacenaire in njegov sokrivec Avril sta bila usmrčena l. 1856. Malo dni potem je neki frenolog po vseh pravilih preiskal njuni lobanji. Največji zdravniški list one dobe, »Gazette médicale«, je priobčil uspeh te preiskave. Avrilova črepina je razodevala suroveža, rojenega za zločin. Pri Lacenairovi pa se je izvid glasil precej drugače. Na njej si našel izrazite bunke dobrobitnosti, miline, velikodušnosti, ljubezni do bližnjega, groze pred krvjo. Kdor ima tako glavo, mu je po naravi usojeno, da postane poštenjak.

Kakih 15 let pred umori tega poštenjaka je prijatelj nekega »tikvoslovca« prišel k

njemu z neznancem, ki si je hotel dati pretipati svojo bučo: da ne bi kaj vplival na frenologa, mu ni ničesar povedal o sebi. Drugi dan je frenolog slučajno srečal svojega prijatelja in ga vprašal iz neba v rebra: »Katerega hudika pa ste mi pripeljali večraj? Tega mu nisem maral povedati, da se mu ne bi za malo zdelo, ampak bedakovsko glavo ima!«

Ta bedak je bil pisatelj Chateau Briand (1768—1848).
D

ČRNILO IN PERO

»Da, kaj potem?« je ponovil ravnodušno kardinal. »Potem bo treba pač poiskati mlado lepo in spretno žensko, ki mora poravnati vojvodi svoj mali zasebni račun. Takšno žensko se po mojem mnenju lahko dobi.«

»Je že tul« je odgovorila Mylady.

»In kaj zahtevate še?« je vprašal kardinal.

»Pismeno pooblastilo, ki že ynaprej odobruje vse, kar bom storila za bla-

gor Francoske. In ker imam zdaj naročila glede sovražnikov vaše Eminence, dovolite, da govorim tudi o svojih sovražnikih.«

»Vi imate nasprotnike?« je vprašal kardinal.

»Da, Eminenca, imam sovražnike, zoper katere me morate na vsak način varovati, ker sem si jih pridobila v službi vaše Eminence.«

»Kdo so ti?« je vprašal kardinal.

EMIL ADAMIČ IZ LITERARNEGA SVETA

ARTURO MARPICATI

Zanimiv lik med mladimi italijanskimi slovstvom. Danes je kancelar Akademije, ki jo je ustanovil Mussolini. Dober patriot, a vendar govori včasih kruto svojim rojakom. V romanu »Minojeva vojna«, prevedenem na francosko pod naslovom »Au seuil de l'Enfer« (Na pragu pekla), je naperil na italijansko vojaško pravosodje, kakor se je izvojevalo ob svetovnem požaru, najostrejša očitka. V 2. delu istega romana naletiš na sliko kobaridskega poraza, ki se ne odlikuje ravno po prizanesljivosti. Take trpke nauke je že svoj čas dajal Alfredo Oriani, piščo o laških neuspelih v Abesiniji l. 1896.

Za Carduccijevo stoletnico je Marpicati v Bolonji imel krepek govor, v katerem je pesnika »Himne satanu« označil za fašista, to je: če bi Giosue Carducci danes živel, bi držal s sedanjo politiko. Sicer je bil republikanec, prostozidar, protiklerikalen. A Mussolini je bil tudi vse to. Carducci je dolgo čakal Nobelove nagrade, ker je v neki odi dejal o vojni, da je to »vzvišena usodna blaznost«. Beseda »vzvišena« je bila gorjupa kroglica švedskim akademikom, ki naj bi določili kandidata. Precej časa je niso mogli požreti. Carducci je svoj vojni zanos pristno občutil. Ko je na priliko njegov prijatelj Guido Mazzoni dobil naraščaj, mu je pisal: »Prav je, da se rode sinovi krepki na svet in rastejo za vojno. Kajti vedno bodo tujci, barbari in zatiralci.« To se je zgodilo vprav na jutro, ko je Dunaj dal obesiti Oberdanka. D.

6. decembra je umrl v ljubljanski bolnišnici skladatelj Emil Adamič (r. 25. dec. 1877 v Dobrovi pri Ljubljani).

Ze v rani mladosti je bila usoda naklonjena njegovemu glasbenemu talentu, ki se je mogel neovirano razvijati pod očetovim vodstvom, ki je bil učitelj-organist v ljubljanski šentpetrski cerkvi. Sledil je očetovemu zgledu ter postal tudi učitelj in je kot tak služboval po raznih krajih, nazadnje na Ciril Metodovi šoli v Trstu, po vojni in ruskem ujetništvu je bil profesor glasbe na ljubljanskem konservatoriju.

Kot skladatelj se je proslavil s svojim sodelovanjem v »Novih akordih«. Njegovo plodovitost dokazuje skoraj 400 glasbenih del, poleg tega veliko število glasbenih kritik v raznih listih, ki so včasih zadele na odpor zaradi prehitrih izprememb v nazarjih in pre naglih sodb, ki so bile odsev njegovega temperamenta. Pisal je tudi za »Življenje in svet«.

Presoja pokojnikovih zaslug za slovensko glasbeno življenje bodi prepuščena strokovnim glasilom in zgodovini. Njegovemu imenu časten spomin!

Do

KNJIGE IN REVIIJE

JOSIP DANES: ZA VOZOM BOGINJE TALLJE

Med letošnjimi knjigami Vodnikove družbe bodo za njene člane nedvomno najboljše »Spomini potujočega igralca«, ki jih je napisal Josip Daneš-Gradiš, eden izmed onih redkih naših gledaliških umetnikov — izvzemši že pokojne — katerim je prisojena pravica, da morejo in smejo govoriti širokemu občinstvu o svojih »bojih in vzorih«, o svoji zares trnjevi poti do odras — do slovenskega odras, ki se zdi marsikateremu sodobnih mladeničev in mladenk (s talentom ali celo s protekcijo) le nekakšna šahovska deska, kjer se more s spretno potezo (večkrat tudi z zakulisno pomočjo) ali s sentimentalnim peresom poklicne in nepoklicne kritike ali celo s samo reklamo doseči vsaj trenuten uspeh, ki odpre pot do »življenjskega poklica«.

Daneš pripoveduje od začetka do konca tako naravno, neprisiljeno, da se zdi, kakor

JOSIP DANEŠ-GRADIŠ

bi ga bralec poslušal v intimnem kotičku Vinka Ložiča, kajti njegovo pripovedovanje ni »memoarsko« — prepleteno je z naravno živahnostjo in navzlic mnogim temnim sencam prepojeno z židantostjo dobre volje ob kozarcu božje kapljice. Ob čitanju kar slišiš barvo njegovega glasu z vsemi njemu lastnimi in značilnimi naglasi v vlogah na odru. Poročati o vsebini njegove knjige bi pomenilo nositi vodo v Savo za one tisoče, ki so jo že brali in izgubo časa za one, ki niso še v vrstah Vodnikove družbe. Izmed mnogih bodi omenjena sodba primarija dr. Fr. Göstla, ki piše, da je prečital Daneševo knjigo z največjim zanimanjem in zadovoljstvom. Drugi z veseljem ugotavljajo, da se niso mogli ločiti od nje, dokler je niso prebrali. Nič učenega, katedrskega, pridigajočega ni v tej iskreni izpovedi umetnika-človeka, nič povzdigovanja lastne osebnosti in vendar vsebuje toliko zdravega jedra, bridke resnice in »zlatih nauk«, da čuti bralec ob njej življenjskost, brez katere ni nič vsečloveškega.

Jezik je čist, naraven — razen par jezikovnih oziroma slovniških že kar tradicionalnih pogrškov, ki se trdovratno ponavljajo v naši pisani besedi celo v leposlovnih obzorjih, kljub vsem uradnim in neuradnim pravopisom — slog enostaven, brez literarnega vrtičenja, kakor se spodobi za take knjige. Kar moti in še precej moti, je pogosto nasilno krajsanje rokopisa. Knjigo je ilustriral, lepo in smotrno, Mitko Šubić (družba bi mu pač bila lahko dovolila nekoliko več ilustracij!), ki je napravil tudi risbo avtorja iz sedanjih dni.

Naj bi Vodnikova družba še večkrat izdala slične knjige! Iv. Podržaj

Uredništvo je prejelo:

LJUBLJANSKI ZVON, leto LVI. št. 11—12. Zaključni dvojni zvezek vsebuje naslednjo lepo prozo: Br. Krefta Gubčevo kronanje in smrt (zadnji prizor iz petega dejanja dramske kronike »Velika puntarija«), Ivana Potrča »Preklete zemljo« (konec), Fr. Bevka »Začudene oči« (konec), urednika Juša Kozaka drugi del »Maske«, liriko zastopeta v izvirni besedi Tone Seliskar in J. Seligo, v prevodu O. Berkopca Jiří Wolker, J. Hora in J. Čarek, v prevodu M. Klopčiča Heinejeva Nemčija (prevajalec je dodal svojim prevodom primeren članek o Heineju in njegovemu času). I. Brnčič zaključuje svoja izvajanja o umetnosti, progresu in progresivnosti. Slede VI. Levstika Zapiski na pivniku, Br. Krefta Fragmenti o češkem gledališču, VI. Pavšiča Igralec v sodobnem gledališču (avtor poroča tudi o letošnji predstavi Cankarjevega dela Za narodov blagor), K. Dobide poročilo o Razstavi Fr. Kralja, dr. Fr. Kidriča Ljubljanske srednje šole in višje šole v Kvasovih časih, Ot. Berkopca Priprave za stoletnico Puškinove smrti. Za rubrikama Kritika in Socialni obzorik se spominja K. Dobida Hermana Wendla, urednik pa je s svojimi Motivi in utrinki postavil piko letošnjemu letniku, ki ima priloženo tudi vsebinsko kazalo. »Ljubljanski Zvon« izdaja knjigarna Tiskovne zadruge v Ljubljani ter stane celoletno din 120. Naročnina se plačuje lahko v mesečnih obrokih.

DELO PROTI TUBERKULOZI, glasilo narodne protituberkulozne lige, leto II., št. 4. Kakor sporoča uredništvo, je ta številka posvečena kritiki protijetičnega tedna ter vsebuje naslednje članke: Protituberkulozni teden, urednikovo »bilančno poročilo« in njegova zahvala vsem, ki so ob njem aktivno sodelovali. Govor dr. J. Bohinjca ob otvoritvi tedna, urednikov razgovor s predsednikom kranjske lige dr. Bežkom ter poročila posameznih lig. »Delo proti tuberkulozi« izhaja šestkrat na leto in stane za vse leto samo din 10. Nanj bi morali biti naročeni vsi, ki se zavedajo velikih nalog zdravstvene službe za zatiranje in zdravljenje naše ljudske bolezni. List navzlic omejenemu prostoru smotrno urejuje zdravnik dr. Tomaž Furlan na Golniku.

RAZORI, list za odraslo mladino, V. letnik, št. 2. List, ki ga je prosvetno ministrstvo priporočilo za vse nižje srednje in meščanske šole, priobčuje v tej številki med drugim odlomek povesti »Meja«, ki jo je spisal urednik Tone Gaspari. Inž. Ferdo Lupša kramlja o prašumah na Malajskem polotoku, dr. Joža Herfort pa lepo opisuje svoj izlet v naše južne kraje. Jos. Brinar nadaljuje svojega Pavliho in njegove vesele dogodivščine. J. Sicherl pripoveduje o

olimpijskih sportnih napravah, P. Kunaver o poletnih dneh v prirodi Bistriške doline. Številka vsebuje še druge zanimive prispevke, ki bodo zanimali tudi odrasle. »Razori« izhajajo osemkrat na leto in stanejo din 30.

ZVONČEK, leto 38, št. 3 vsebuje nadaljevanje povesti Antona Ingoliča »Trije dečki, trije junaki«, zanimiv poskus mladinskega pripovedništva s socialno noto brez izrazito poudarjene tendence. Nadaljevanje zgodbe o Pavlihi, ki jih pripoveduje Pavle Fleré. Med sodelavci spretno urejevalnega lista s podobami za mladino so v tej številki zastopani: Mara Novak, Marijana Zeljeznova-Kokalj, Davorin Ravljen in drugi. Primerne risbe sta prispevala Mirko Su-

bic in Fr. Podrekar. List, ki ga ureja dr. Pavel Karlin, izhaja med šolskim letom mesečno ter stane na leto din 30. Naroča se v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

REJEC MALIH ŽIVALI, I. III. št. 12. Zadnja številka, kateri je priloženo tudi vsebinsko kazalo, vsebuje med drugim naslednje prispevke: Spomini na začetno udejstvovanje reje angorskih kuncev pri nas (V. Kuntara), Beseda o modrem in belem Dunajčanu (Fr. Mejač), Spoznavanje ovčje volne (J. Hladnik), Rjava domača koza (Fr. Krištof), O papigah in učenju (Iv. Petelin), V pradomovini ilirskega ovčarja (dr. A. Jenko — avtor se med drugim opravičeno zavzema za pravilnejši naziv »balkanski« ovčar ter ugotavlja močno konstitucijo, ve-

J. WOHLFART

ŽIVLJENJSKE DOBE (lesorez)

lik pogum in divjost bolgarskih ovčarjev, ki so v splošnem močnejši kot jih pri nas vidimo. Iste lastnosti imajo tudi pristni šarplaninski ovčarji). Dopolnilo ke članku Po produkciji dresiranih psov V. mednarodne razstave psov v Ljubljani. Vzgojni pomen vzreje malih živali pri otrocih ter mnogo drobnih zanimivosti. »Rejec malih živali« izhaja mesečno ter se naroča pri upravi: Ljubljana, Karunova ul. 10. Celoletna naročnina din 30.

ILLUSTRIRTE ZEITUNG LEIPZIG št. 4785 je zelo obsežna ter je posvečena v celoti nemški armadi. Lep vzgled, kako je treba propagirati narodno obrambo in popularizirati vojaštvo.

ILLUSTRIRTE ZEITUNG LEIPZIG št. 4786 priobčuje med drugim spominski članek ob stoletnici rojstva nemškega portretista Fr. v. Lenbacha iz peresa Aleksandra Heilmeyerja. Slikarjevo življenje osvetljuje posebno spomini njegove druge žene. Za tehnike pa tudi za laike je zanimiv članek »Der Einflieger«. Zvezek izpolnjujejo še drugi kulturni in dnevni dogodki. »Illustrirte Zeitung« izhaja v založbi J. J. Weber v Lipskem.

ZAPISUJTE NOVE NARODNE PESMI

Letos so Američani objavili novo statistiko; namreč o priljubljenih popevkah. V 2. polovici l. 1935 je bilo 6 napevov najbolj v modi — radio jih je baje oddajal nič manj ko 10.000 krat. Posvečeni so »mili luncici«. Nato pride 306 popevank, kjer je besede o »dragi mamiici«. Toda le 203 so take, kjer govorniki: »I love you« (ljubim te). Materinska ljubezen torej prevladuje nad občo ljubeznijo.

Pri nas take statistike nihče ne dela, se mi zdi. Nove ljudske pesni pa vsekakor kdo zapisuje, koder pač še nastajajo? Take zbiralec prosim, da svoje zapiske doslej nenatisnjenih kitic pošljejo na naslov. Mićum M. Pavičević, književnik, Zagreb, Grčureva 3. Ta črnogorski reševalec narodnega blaga mi piše med drugim: »Priredjujem antologiju ženskih narodnih pjesama iz cijele zemlje. Mnogo Vas molim, prikupite mi iz Slovenije što najviše možete savremenih ljubavnih pjesama i onih koje se najviše pjevaju pri raznim narodnim veseljima, kolima, svadbama, igrankama na selu i prelu, na pašistima medju čobanima in inače...«

Našemu sestavišču bodočega cvetnika gre torej za liriko vseh odtenkov, liriko vseh slojev, koder pač še cvete anonimna pesem. Pri nas se dobe kraji, na primer na Gorenjskem, koder je ta panoga ljudskega ustvarjanja baje povsem izumrla. Drugod pa, tako menda na Koroškem, je še v bujnem razmahu. Naj torej prispeva,

komur je do tega, da bo v naznačenj zbirki tudi alpska Slavija častno zastopana.
Dr. A. Debeljak

TISOČLETNICA EL- MUTANABBIJA

Sirci so po svoji naobrazbi na čelu sredozemnega Orienta. Njih prestolnica, Damask, je sveto mesto, nazvano Vrata Kabe, ki širi prosveto po vsej muslimanski Aziji, tako da mu pravijo tudi možgani vzhoda. Damask spada med najlepše kraje na svetu. V dišečih vrtovih ne moreš pozabiti, da Arabci smatrajo Damask za pravi zemeljski raj.

Pred meseci je bil v tem raju velesejem. To priliko so sporazumno z uradnimi oblastmi in z Visokim komisariatom francoske republike porabili, da počasté tisočletnico arabskega barda Abu-thayb Ahmed ben Husein-a, bolj znanega pri potomcih s priimkom El-Mutanabbi, kar pomeni: »Tisti, ki se šteje za preroka.«

Francozom je tega pesnika predstavil orientalist Grangeret de Lagrange, ki je pisal l. 1828: »Ta poet se odlikuje zlasti po moških, odločnih potezah in po vzvišenih mislih... Duh mu je po naravi nagnjen do veličastnosti; ker pa po vsej sili stremi po njej, se pogosto zaleti pri izbiranju svojih misli in tedaj zapade v puhlo besedovanje.« To je mnenje zapadnjaka, toda za govornišvo navdušeni vzhodnjak smatra njegove pesnitve za himne arabske epopeje. Spričo tega se je sprijateljil z največjimi osebam v Alepu, Damasku, Bagdadu. Sirski kritik Asuar Hatem se je izjavil: »El-Mutanabbi je večni Arabec.« Njegove verzje je pofrancosil l. 1829. S. de Sacy v svoji Chrestomathiejt.

Bil je baje sin vodnosca, kar mu je nakopalo marsikako zbadljivko. Toda sam se je imel za velikega; domisljal si je, da mu bo Bog podelil kraljestvo. Vendar to slavočlepje je bilo čezmerno: tedaj je sklenil, da se bo zadovoljil z duhovnim žezlom. Kot vizionar se je obračal na druge vizionarje. Vendar njegove govore so ljudje umevali kot prevaro: to mu je vrglo dve leti zopora in vzdevek »Namišljeni prerok«. A čistiželjnost mu ne ugasne. Z veliko naklonjenostjo ga sprejme Seif-el-Daulah, vladar v Alepu. S skupnim kanita osvariti arabsko carstvo, tako bi naposled mogel nastopiti tako zaželeno vladavino. Toda katera muha ga je pičila, da je začel zlagati zabavljalce na svojega princa? Zopet se spusti v neodloženo životarjenje. Ko nekoč spremlja neki pohod, ga napadejo dolgoprstni kočevniki. El-Mutanabbi izdahne na bojišču, zapustivši potomstvu Diwan, zbornik pesmi, ki jih ves islam čisla kot mojstrovino arabske književnosti. J. M.

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Redkev kot zdravilo

Po najnovejših opazovanjih ima redkev posebno ugoden blažilni učinek pri različnih želodčnih in žolčnih motnjah. Pri bolečinah, ki nastanejo po vnetjih žolčnega mehurja, se je pokazalo po zavzivanju redkvice znatno izboljšanje. Tudi pri določeni vrsti želodčnih in srčnih težav, ki se pojavljajo po jedi kot občutek napetosti, je vplivala redkev blažilno. Redkev se da uporabljati kot zdravilo v naravni, surovi obliki, a tudi v obliki tablet. Vsaka tableta ustreza nekako 5 g svežih redkvice.

dr

Molk med operacijo

Obraniti pacienta med operacijo vsake infekcije, je ena izmed glavnih skrbi kirurga in njegovih pomočnikov. Medtem ko so nekoč skušali z vsemi mogočimi ostrimi razkuževalnimi pripomočki uničiti škodljive klice, se danes v prvi vrsti trudijo, da bi preprečili vdor takšnih klic v rano. Ena izmed nevarnosti za okužitev pacienta je kirurg sam, ki more pri delu, kašljanju, govorjenju i.t.d. prenesti klice na pacienta. Iz tega razloga se ravna operaterji v pripravljanju operacije po izredno strogih pravilih. V novejšem času pa so strokovnjaki predlagali, naj bi bila previdnost še večja. Po njihovem mnenju ne zadostuje, če si operater in njegovi pomočniki zavarujejo lase, usta in roke s sterilnimi ovojji. Priporočajo jim še, naj bi med operacijo po možnosti sploh ne govorili in se sporazumevali samo s pomočjo znakov. Da bi preprečili klicam pot skozi obveze na ustih, je nadalje potrebno, da si operaterji nataknejo še masko iz nepropustnega tvornice.

—dr

Baker v organizmu

Za premnoga življenjska dogajanja so telesu potrebne majhne količine kovin. Ze dolgo je znana vloga, ki jo ima železo za sestavo krvi in njenega barvila. Druge kovine pa dobimo prav tako v neznatnih količinah v telesu. Tako se pri človeku in živali že pred rojstvom nabere neka določena množina bakra v jetrih. Po rojstvu ta količina potem sčasoma polagoma nazaduje, nekoliko bakra pa najdemo v organizmu do konca njegovih dni. Temu bakru pripisujejo pospešujoč učinek na rast. V telo prihaja venomer s hrano. Tako so določili n. pr. množino bakra v senu, ki ga žre živina. Našli so velike razlike glede te količine. Pri nekih živalskih boleznih, ki so nastopale v krajih, kjer je bilo bakra v senu posebno malo, so ugotovili, da je posebno kri živali slabo sestavljena. V novejšem času so ugotovili, da pripadajo bakru pri človeku še druge zdravilne naloge. V primerih lažje sladkorne bolezni, ki so jo pa že zdravili z insulinom, so s primerno dieto, v kateri so bile minimalne količine bakra, odpravljali to bolezen tudi brez insulina. Te poskuse ta čas še vršijo, dosedANJI uspehi pa kažejo, da bodo imeli za zdravljenje sladkorne bolezni velik pomen.

dr.

PRAKTIČNE NOVOTE

Nezamašeni solniki

Zakaj so mnogi solniki nerabni? Zato ker pride lahko zrak v njihovo notranjost in napravi sol vlažno oziroma skorjasto.

Luknjice, skozi katere naj bi se sol trosila, se potem zamaše, a če pride sol še v dotiko s kakšnim kovinskim pokrovom, začne kovino razjedati. Vseh teh nedostatkov ne pozna novi solnik, ki sestoji iz steklenega zvonca z jajčastim vrhom. Zvonec je pritrjen v podstavek iz stisnjene mase, a poseben obroč skrbi za to, da zrak ne more v posodo. Iz sredine podstavka se dviga kakšnih 5 cm visoka, spodaj odprta cevka. Če napolnimo solnik s soljo, ga zapremo in potresemo, meče sol proti vrhu stekla, del je pade v konec cevke in od tam navzdol in ven. Vsak gib iztrese enakomerno odmerjeno količino soli, tako da je nikoli ne pade preveč ven. Ker zadržuje pritisk zraka v notranjosti znanji zrak, ostane sol vedno suha — seveda če smo jo že suho spravili v posodo. Ta sipalnik uporabljamo naravno lahko tudi za poper, papriko i.t.d.

B. WIENER: BOŽICNI TRG

KRIZALJKA „LOVEC“

Crassus

Na prazna polja postavi črke: aaaa b h k k m m o p r t u, da dobiš vodoravno tale lastna imena: 1. slovenski priimek (v nemških basnih je to naziv za zajca, skraćeno iz »Lamberte«), 2. nemški priimek, n. pr. znan geolog iz Toplice na Češkem, ali pisatelj, ki so ga v Nemčiji 1836 zaprli, ker je v svoji poljski zgodovini obtožil ruskega carja, 3. angleški priimek (v srednji angleščini pomeni: škrlanec), 4. komična opera v 3 dejanjih, zložil Francoz Léo Delibes (1836—91), 5. franc. egiptoslovec (1804—42). Srednja pokončna vrsta vsebuje priimek dveh slovenskih jezikoslovcev, od katerih je starejši že v prahu, drugi pa v Pragi.

Za pravilno rešitev razpisujemo nagrado v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati najkasneje do 20. t. m.

RESITEV KRIZALJKE V ŠT. 19

sva—akt, Isis—selo, Ra—Eva—in, kima—vec, Hjak, Vis—dno, citai, karogla, tu—Ida—up, Ibis—Kala, kar—Sas; sir—tik, vsak—v—Kuba, Aī—Ilica—ir, Semisirir, val—tod, Savadagak, aē—eknil—as, klic—o—aula, ton—pas. — Za nagrado je bila izžrebana E. Kodrman, Beograd (ki naj sporoči svoj naslov). Zaradi pomanjkanja prostora ne moremo več priobčevati imen vseh onih, ki pravilno in v pravem času rešijo uganke.

RESITEV KRIZALJKE V ŠT. 21

krak, laso, velociped, asi, oil, Ra, obe, do, hrana, prilika, kolca, mu, sop, sen, ekonomija; loka, trak, — kvara, resa, ali, li, apo,

seid, odlog, Caballero, Orion, enica, hrk, Aka, kisel, junak, soko, meja, pok, sir, na. — Nagrado dobi N. (?) Peternel, Trbič.

RESITEV KRIZALJKE V ŠT. 23

Vodoravno: 4. ždi, 3. Sirta, 2. barjani, 1. kit—dac—Aca, 5. vas—senat—ilo, 6. petrefakt, 7. Ra—Aza—na, 8. Rimec, 9. odera, 10. os—Ana—ta, 11. Loti—C—aire, 12. kola—gib—alta, 13. minonosec, 14. tangens, 15. mrena, 16. irs. — Navpik: 6. Dr. Janez Mencinger (vse drugo že implícite rešeno). — V tej križaljki bi moral v vrsti 12 vodoravno pri debelem trikotniku pokončni krak stati za eno polje bolj spred.

ZA BISTRE GLAVE

295

Mešanica iz dveh rastopin
V laboratoriju imajo dve rastopini neke kisline, 3-odstotno in 30-odstotno. Koliko moramo vzeti vsake raztopine, da dobimo 12-odstotno mešanico?

Rešitev k št. 290

(Sola)

Bilo je 5 šestletnih, 13 sedemletnih in 29 osemletnih učencev.

Rešitev k št. 291

(Trije ljudje)

Anica je štela 24, njena mati 48, oče pa 52 let.

Rešitev k št. 292

(Delitev dediščine)

Otrok je bilo 4, namreč 3 sinovi in 1 hči. Vsak je prejel torej 150.000 din.

Rešitev k št. 293

(Deblo)

Deblo bi tehtalo 600 kg, kajti če se premer poveča na dvakratno dolžino, se prostornina poveča štirikratno.

Rešitev k št. 294

(Številna družina?)

Slavnosti se je lahko udeležilo nič več nego 7 oseb: star gospod z ženo, njiju sin z ženo in 2 hčeri ter 1 sin tega para.

Rešitev problema 185

1. Sc2—a3!

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—
po raznašalcih dostavljena Din 5,—